

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ

της προσφυγής αριθ. 51734/08
που κατατέθηκε από τον Γ.Δ. και λοιπούς
κατά της Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας στις 18 Ιανουαρίου 2011 σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρο,*

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γιώργο Νικολάου, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος.*

**Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTÈRE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS**

Λαμβάνοντας υπόψη την πιο πάνω αναφερόμενη προσφυγή που κατατέθηκε στις 13 Οκτωβρίου 2008,

Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από την εναγόμενη κυβέρνηση και εκείνες που κατατέθηκαν σε απάντηση από τους προσφεύγοντες,

Αφού διασκέφθηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι προσφεύγοντες, τα ονόματα των οποίων εκτίθενται στο παράρτημα, είναι έλληνες υπήκοοι. Εκπροσωπήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου από τον κύριο Δ. Στράνη, δικηγόρο Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Σ. Σπυρόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και την κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Οι συνθήκες της υπόθεσης

Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, όπως εξετέθησαν από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

Οι προσφεύγοντες ανήκαν στο έκτακτο εκπαιδευτικό προσωπικό του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πειραιά – «ΤΕΙ»). Στις 21 και 23 Δεκεμβρίου 1992 και στις 29 Απριλίου 1993, κατέθεσαν ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιά αγωγή προκειμένου να αναγνωρισθεί ότι το ΤΕΙ έπρεπε να τους καταβάλει μία ερευνητική χορηγία την οποία προέβλεπε υπουργική απόφαση της 15^{ης} Μαρτίου 1989 για την περίοδο από 1^η Απριλίου 1989 έως 1^η Οκτωβρίου 1992.

Με δύο αποφάσεις της 30^{ης} Ιουλίου και 30^{ης} Σεπτεμβρίου 1993, το πολυμελές πρωτοδικείο δικάωσε τους προσφεύγοντες και τους επιδίκασε αποζημιώσεις για την περίοδο από 1^η Απριλίου 1989 έως 1^η Οκτωβρίου 1992.

Στις 18 Ιανουαρίου και 14 Φεβρουαρίου 1994, το ΤΕΙ άσκησε έφεση κατά των αποφάσεων αυτών.

Στις 31 Αυγούστου 1994, λαμβανομένου υπόψη του αριθμού παρόμοιων διαδικασιών που είχαν εκκινήσει μέλη του έκτακτου εκπαιδευτικού προσωπικού πολυάριθμων ΤΕΙ, ο νομοθέτης ψήφισε το άρθρο 2 § 2 του νόμου 2233/1994 που έθετε τέλος σε όλες τις εκκρεμείς διαφορές. Το άρθρο διευκρίνιζε ότι η εν λόγω ερευνητική χορηγία έπρεπε να καταβληθεί μόνο στο μόνιμο προσωπικό των ΤΕΙ.

Κατόπιν του νόμου αυτού, με δύο αποφάσεις της 19^{ης} Ιουλίου 1995, το Εφετείο Πειραιά έκανε δεκτές τις προαναφερόμενες εφέσεις του ΤΕΙ Πειραιά και έθεσε τέλος στη διαφορά.

Στις 26 Μαρτίου 1998, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης.

Εν τω μεταξύ, με απόφαση της 25^{ης} Ιουλίου 1997, ο Άρειος Πάγος είχε απορρίψει μία αίτηση που είχε ασκήσει μία άλλη ομάδα προσωρινών καθηγητών του ΤΕΙ Πειραιά. Έκρινε ότι το άρθρο 2 § 2 του νόμου 2233/1994 ερμήνευε μόνο την υπουργική απόφαση του 1989 και δεν αποτελούσε επέμβαση στα προστατευόμενα από τη Σύμβαση δικαιώματα των καθηγητών. Η διαδικασία αυτή οδήγησε σε μία απόφαση του Δικαστηρίου (*Σμοκοβίτης και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. 46356/99, 11 Απριλίου 2002), η οποία διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 6 § 1 της Σύμβασης και 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 και επιδίκασε στους προσφεύγοντες σε αυτή την υπόθεση ένα ποσό αντίστοιχο με την ερευνητική χορηγία καθώς και το ποσό των 2.900 ευρώ για ηθική βλάβη.

Λαμβανομένων υπόψη των συμπερασμάτων της απόφασης του Δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες, στις προτάσεις τους της 19^{ης} Ιανουαρίου 2004 ενώπιον του Αρείου Πάγου, καλούσαν αυτόν να καθορίσει το πλαίσιο της υπόθεσης που αναπόφευκτα θα αναπεμπόταν ενώπιον του εφετείου, κατά τρόπο ώστε το τελευταίο να μπορέσει να τους επιδικάσει τόσο την ερευνητική χορηγία όσο και ένα ποσό για ηθική βλάβη, όπως είχε πράξει το Δικαστήριο εφαρμόζοντας το άρθρο 41 της Σύμβασης στην υπόθεση *Σμοκοβίτης και λοιποί*.

Με δύο αποφάσεις της 6^{ης} Απριλίου 2004, ο Αρειος Πάγος αναίρεσε τις αποφάσεις του εφετείου Πειραιά και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου με διαφορετική σύνθεση. Έκρινε ότι το άρθρο 2 § 2 του νόμου 2233/1994 ήταν αντίθετο προς το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης διότι ο νόμος αυτός, ο οποίος είχε επιπλέον αναδρομική ισχύ, είχε ψηφισθεί ενώ η διαδικασία που αφορούσε τους προσφεύγοντες εκκρεμούσε ακόμη ενώπιον του εφετείου. Η αποφασιστική αυτή παρέμβαση του νομοθέτη καθόριζε πράγματι την έκβαση της διαδικασίας κατά τρόπο ευνοϊκό για το TEI. Το άρθρο 2 § 2 ήταν ομοίως αντίθετο προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 διότι οι προσφεύγοντες είχαν μία θεμιτή προσδοκία ότι η αξίωση τους θα γινόταν δεκτή σύμφωνα με το ισχύον εκείνη την εποχή δίκαιο.

Οι προσφεύγοντες αξίωσαν, εκτός των ποσών που είχαν ζητήσει σε πρώτο βαθμό (ήτοι την ερευνητική χορηγία από 1^η Απριλίου 1989 έως 1^η Οκτωβρίου 1992), την ίδια χορηγία για την περίοδο από 1^η Οκτωβρίου 1992 έως 31 Αυγούστου 1994 (ημερομηνία έναρξης ισχύος του νόμου 2233/1993), πλέον του ποσού των 2.900 ευρώ έκαστος για ηθική βλάβη.

Με δύο αποφάσεις της 31^{ης} Μαΐου 2006, το εφετείο, στηριζόμενο στην απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Σμοκοβίτης και λοιποί*, κατέληξε ότι το άρθρο 2 § 2 του νόμου 2233/1994 δεν έπρεπε να εφαρμοσθεί στην περίπτωση των προσφευγόντων. Επικύρωσε τις

αποφάσεις του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιά της 30^{ης} Ιουλίου και 30^{ης} Σεπτεμβρίου 1993. Εν τούτοις, απέρριψε την αξίωση των προσφευγόντων για ηθική βλάβη και αποσιώπησε εκείνη που αφορούσε την καταβολή της ερευνητικής χορηγίας για την περίοδο από 1^η Οκτωβρίου 1992 έως 31 Αυγούστου 1994.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την αξίωση για ηθική βλάβη, το εφετείο υπογράμμισε ότι η αξίωση αυτή είχε προβληθεί για πρώτη φορά κατά την κατ'έφεση διαδικασία και ότι ήταν απαράδεκτη διότι δεν είχε τηρηθεί ο πρώτος βαθμός δικαιοδοσίας (άρθρο 12 του κώδικα πολιτικής δικονομίας).

Στις 10 Απριλίου 2007, οι προσφεύγοντες άσκησαν αίτηση αναίρεσης.

Στις 16 Απριλίου 2008, ο Άρειος Πάγος εξέδωσε τις αποφάσεις του.

Κατά πρώτον, έκρινε ότι το εφετείο ορθά είχε απορρίψει την αξίωση για ηθική βλάβη των προσφευγόντων, διότι αυτή είχε προβληθεί για πρώτη φορά κατά την κατ'έφεση διαδικασία, κατά παράβαση του άρθρου 12 του κώδικα πολιτικής δικονομίας. Κατά δεύτερον, αναίρεσε εν μέρει τις αποφάσεις του εφετείου για τον λόγο ότι αυτό, παραλείποντας να αποφανθεί επί της καταβολής της ερευνητικής χορηγίας, είχε διαπράξει αρνησιδικία. Εν τούτοις, έκρινε ότι η αξίωση αυτή ήταν απαράδεκτη διότι είχε υποβληθεί απευθείας ενώπιον του εφετείου το οποίο, ακόμα κι αν την είχε εξετάσει, θα έπρεπε να την απορρίψει.

B. Το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο

Τα εφαρμοστέα άρθρα του κώδικα πολιτικής δικονομίας προβλέπουν:

Άρθρο 12 § 2

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES
DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION
SERVICE, ATHENS

«Αυτοτελής αίτηση δεν επιτρέπεται να υποβληθεί απευθείας σε δευτεροβάθμιο δικαστήριο, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.»

Άρθρο 525 § 3

«Επιτρέπεται στη δευτεροβάθμια δίκη να υποβληθούν με τις προτάσεις αιτήσεις για παρεπόμενες απαιτήσεις που γεννήθηκαν μετά τη συζήτηση κατά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση (...)»

Το άρθρο 90 § 3 του νόμου 2362/1995 περί Δημοσίου Λογιστικού και ελέγχου των δαπανών προβλέπει:

«Η απαίτηση οποιουδήποτε των επί σχέσει δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υπαλλήλων του Δημοσίου, πολιτικών ή στρατιωτικών, κατ' αυτού, που αφορά σε αποδοχές ή άλλες κάθε φύσεως απολαβές αυτών ή αποζημιώσεις (...) παραγράφεται μετά διετία από τη γενέσεώς της.»

Γ. Η απόφαση CM/ResDH(2008)86 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την εκτέλεση της απόφασης Σμοκοβίτης και λοιποί κατά Ελλάδα

Με απόφαση που ελήφθη στις 8 Οκτωβρίου 2008, η Επιτροπή Υπουργών αποφάσισε να κλείσει την εξέταση αυτής της απόφασης αφού διαπίστωσε ότι η Ελλάδα είχε λάβει ατομικά μέτρα που έθεταν τέλος στις παραβιάσεις και γενικά μέτρα, τα οποία επέτρεπαν την πρόληψη παρόμοιων παραβιάσεων. Το παράρτημα της Απόφασης υποδείκνυε τα ακόλουθα μέτρα:

«Ι. Καταβολή της δίκαιης ικανοποίησης και ατομικά μέτρα

α) Λεπτομέρειες της δίκαιης ικανοποίησης

Υλική ζημία	Ηθική βλάβη	Έξοδα και δικαστική δαπάνη	Σύνολο
29.182 ευρώ	69.600 ευρώ	4.800 ευρώ	103.582 ευρώ
Καταβλήθηκε στις 9/10/2002			

β) Ατομικά μέτρα

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο επιδίκασε στους προσφεύγοντες ένα ποσό για υλική και μη ζημία το οποίο κάλυπτε τα επιδικασθέντα στον πρώτο βαθμό ποσά και τους τόκους.

II. Γενικά μέτρα

Η παρούσα υπόθεση είναι παρόμοια με την υπόθεση Παπαγεωργίου (Απόφαση DH(99)714) και την υπόθεση Αγουδήμος και Cefallonian Sky Shipping Co (Απόφαση ResDH(2004)2), οι οποίες έκλεισαν κατόπιν μίας σημαντικής μεταβολής της εσωτερικής νομολογίας σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Πρέπει ομοίως να σημειωθεί ότι με την απόφαση αριθ. 417/2004 της 06/04/2004 (δημοσιεύθηκε στην ευρείας κυκλοφορίας νομική εφημερίδα Νομικό Βήμα, 2005, 678 και στην ιστοσελίδα του δικηγορικού συλλόγου Αθηνών), σε μία άλλη υπόθεση στην οποία εγείρετο το ζήτημα της επέμβασης της νομοθετικής εξουσίας στη δικαστική εξουσία, ο Άρειος Πάγος επικύρωσε εκ νέου το άμεσο αποτέλεσμα των άρθρων 6 § 1 και 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 της Σύμβασης και παρέκαμψε την επίδικη νομοθεσία.

Η απόφαση του Δικαστηρίου μεταφράστηκε ταχέως και διανεμήθηκε στις αρμόδιες δικαστικές αρχές, και δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.»

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τον τρόπο με τον οποίο ο Άρειος Πάγος έκρινε στην προκειμένη περίπτωση, στερώντας τους το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο.

Επικαλούμενοι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η άρνηση των δικαστηρίων να τους επιδικάσουν την ερευνητική χορηγία για μία συγκεκριμένη περίοδο και ένα ποσό για ηθική βλάβη, προσέβαλε το δικαίωμά τους στο σεβασμό της περιουσίας τους.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΟ

1. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, λαμβανομένης υπόψη της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Σμοκοβίτης και λοιποί κατά Ελλάδας* (αριθ. 46356/99, 11 Απριλίου 2002), η απόρριψη των αξιώσεων των προσφευγόντων από τον Άρειο Πάγο, όσον αφορά ιδίως την ερευνητική χορηγία για την περίοδο από 1^η Απριλίου 1992 έως 31 Αυγούστου 1994 και ένα ποσό 2.900 ευρώ για ηθική βλάβη, αναλύεται σε αποστέρηση του δικαιώματός τους πρόσβασης σε δικαστήριο, όπως το εγγυάται το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης το οποίο προβλέπει:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι, εν προκειμένω, τα εθνικά δικαστήρια εφάρμοσαν μία νομοθετική διάταξη, το άρθρο 12 § 2 του

κώδικα πολιτικής δικονομίας, η οποία δεν επιτρέπει την υποβολή μίας αίτησης απευθείας ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. Η διάταξη αυτή έχει ένα θεμιτό σκοπό, ήτοι τη νομική ασφάλεια και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Ωστόσο, αυτές θα στερούνταν οποιασδήποτε σημασίας αν ένας διάδικος σε μία διαδικασία μπορούσε να προβάλλει νέες αξιώσεις κατά του αντιδίκου ενώπιον οποιουδήποτε βαθμού δικαιοδοσίας. Η διάταξη αυτή ομοίως δεν παραγνωρίζει την αρχή της αναλογικότητας, διότι ο εν λόγω διάδικος μπορεί να ασκήσει μία νέα αίτηση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου προκειμένου να εγείρει τις νέες αξιώσεις του.

Το γεγονός ότι το Δικαστήριο εξέδωσε την προαναφερόμενη απόφαση *Σμοκοβίτης και λοιποί* δεν αλλάζει τίποτα διότι οι προσφεύγοντες δεν ήταν διάδικοι σε αυτή την υπόθεση και ενδέχεται να υπήρχαν συγκεκριμένοι λόγοι (τροποποίηση της σχέσης εργασίας, παραίτηση, παραγραφή κλπ) οι οποίοι αιτιολογούσαν τη μη καταβολή των επίδικων χορηγιών για αυτή τη νέα περίοδο. Τούτο ισχύει ακόμα περισσότερο όσον αφορά την αξίωση για ηθική βλάβη, διότι σύμφωνα με το άρθρο 932 του αστικού κώδικα, είναι ευθύνη του δικαστηρίου να αποφασίσει εάν συντρέχει λόγος επίδικασης αυτής.

Οι προσφεύγοντες ανταπαντούν ότι η αιτίασή τους δεν αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα εθνικά δικαστήρια ερμήνευσαν τις επίδικες διατάξεις, αλλά την ανάγκη προσαρμογής αυτών κατά τρόπο ώστε να μπορούν να εγγυηθούν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο. Το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες παρέβησαν ορισμένες δικονομικές απαιτήσεις ήταν αναγκαίο ώστε να μην στερηθούν αυτοί της εν λόγω πρόσβασης.

Σύμφωνα με τους προσφεύγοντες, η επιλογή τους να μην ασκήσουν νέα αγωγή για τις αξιώσεις τους για την περίοδο 1992-1994 στηριζόταν στην εκμηδένιση οποιασδήποτε πιθανότητας δικαίωσης κατόπιν της ψήφισης του άρθρου 2 § 2 του νόμου 2233/1994. Κατόπιν της απόφασης

Σμοκοβίτης και λοιποί, το Δημόσιο έπρεπε να έχει προχωρήσει σε μία νομοθετική μεταρρύθμιση προκειμένου να ρυθμίσει με οριστικό τρόπο την περίπτωση όλων των ενδιαφερομένων και ιδίως εκείνων οι οποίοι λόγω της ψήφισης του εν λόγω άρθρου είχαν στερηθεί του δικαιώματός τους πρόσβασης σε δικαστήριο. Κατά τα λοιπά, καθώς η προαναφερόμενη απόφαση αφορούσε τον αποδεκτό χαρακτήρα της επέμβασης του νομοθέτη σε μία εκκρεμή δικαστική διαδικασία, είχε συνέπειες για όλους εκείνους που είχαν εκκινήσει παρόμοιες διαδικασίες.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι δεν είναι αποστολή του να υποκαθιστά τα εθνικά δικαστήρια. Οι εθνικές αρχές, και ειδικότερα τα πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια δικαστήρια, είναι καταρχήν αρμόδιες να ερμηνεύουν την εθνική νομοθεσία (βλέπε, *mutatis mutandis*, τις αποφάσεις *Brualla Gómez de la Torre κατά Ισπανίας* της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1997, *Recueil* 1997-VIII, σελ. 2955, § 31, *Edificaciones March Gallego S.A. κατά Ισπανίας* της 19^{ης} Φεβρουαρίου 1998, *Recueil* 1998-I, σελ. 290, § 33, και *Miragall Escolano και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98 και 41509/98, § 33, CEDH 2000-I), και το Δικαστήριο, εν απουσία αυθαιρεσίας, δεν θα υποκαταστήσει την εκτίμησή του σχετικά με το δικαίωμα με την δική τους (βλέπε, μεταξύ άλλων, την απόφαση *Tejedor Garcia κατά Ισπανίας* της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1997, *Recueil* 1997-VIII, σελ. 2796, § 31). Τούτο ισχύει ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την ερμηνεία εκ μέρους των δικαστηρίων κανόνων δικονομικής φύσεως όπως ο τύπος και οι προθεσμίες που διέπουν την άσκηση ενός ενδίκου μέσου (βλέπε την απόφαση *Pérez de Rada Cavanilles κατά Ισπανίας* της 19^{ης} Φεβρουαρίου 1998, *Recueil* 1998-VIII, σελ. 3255, § 43).

Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η ρύθμιση σχετικά με τον τύπο που πρέπει να τηρείται για την άσκηση ενός ενδίκου μέσου στοχεύει ασφαλώς

στην εξασφάλιση μιας ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Οι ενδιαφερόμενοι οφείλουν να αναμένουν την εφαρμογή των εν λόγω κανόνων. Εν τούτοις, η εν λόγω ρύθμιση ή η εφαρμογή της δεν θα πρέπει να εμποδίζει τους διοικούμενους από την χρήση ενός διαθέσιμου ενδίκου μέσου (βλέπε, *mutatis mutandis*, την απόφαση *Ανώνυμη Εταιρία «Σωτήρης και Νίκος Κούτρας ΑΤΤΕΕ» κατά Ελλάδας* της 16^{ης} Νοεμβρίου 2000, *Recueil* 2000-XII, § 20). Αφετέρου, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου το δικαίωμα πρόσβασης αποτελεί μία ιδιαίτερη άποψη, δεν είναι απόλυτο και υπόκειται σε περιορισμούς που γίνονται σιωπηρά δεκτοί, ιδίως σε ό,τι αφορά τις προϋποθέσεις του παραδεκτού ενός ενδίκου μέσου, διότι αυτό από την ίδια την φύση του απαιτεί μία ρύθμιση εκ μέρους του Κράτους, το οποίο έχει ως προς τούτο μία σχετική διακριτική ευχέρεια.

Εν τούτοις, οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να περιορίζουν την ανοικτή πρόσβαση σε έναν διοικούμενο κατά τρόπο ή σε βαθμό που να θίγεται στην ίδια την φύση του το δικαίωμα του τελευταίου σε δικαστήριο. Τέλος, οι περιορισμοί αυτοί δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 6 § 1 παρά μόνον εφόσον επιδιώκουν έναν θεμιτό σκοπό και εφόσον υπάρχει εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού (βλέπε, ιδίως, προαναφερόμενη απόφαση *Brualla Gómez de la Torre*, σελ. 2955, § 33, προαναφερόμενη απόφαση *Edificaciones March Gallego S.A.*, σελ. 290, § 34, και *Rodríguez Valín κατά Ισπανίας*, αριθ. 47792/99, § 22, 11 Οκτωβρίου 2001).

Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η παρούσα προσφυγή αποτελεί κατά κάποιο τρόπο τη συνέχεια σε εθνικό επίπεδο της προαναφερόμενης απόφασης *Σμοκοβίτης και λοιποί κατά Ελλάδας*. Η απόφαση αυτή αφορούσε μία παραβίαση του δικαιώματος 24 προσφευγόντων σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6 § 1) λόγω του γεγονότος ότι το

1995, κατά τη διάρκεια μίας διαδικασίας στην οποία ήταν αντίδικοι με το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά (όπου ήταν καθηγητές), το εφετείο είχε εφαρμόσει το νόμο 2233/1994, ο οποίος είχε ψηφιστεί ενώ ακόμη εκκρεμούσε η διαδικασία αυτή και ρύθμιζε αναδρομικά την ουσία της διαφοράς προς όφελος του Δημοσίου. Το εφετείο είχε ομοίως ακυρώσει μία απόφαση του πρωτοδικείου η οποία επιδίκαζε μία χορηγία στους προσφεύγοντες. Το Δικαστήριο διαπίστωσε μία παραβίαση του άρθρου 6 § 1 λόγω αυτής της νομοθετικής επέμβασης σε μία εκκρεμή δικαστική διαδικασία.

Εν προκειμένω, πρόκειται για τον ίδιο τύπο διαδικασίας με την υπόθεση *Σμοκοβίτης και λοιποί*. Οι προσφεύγοντες, μέλη του εκπαιδευτικού προσωπικού του ίδιου ιδρύματος, είχαν αξιώσει και λάβει σε πρώτο βαθμό μία «ερευνητική» χορηγία για την περίοδο από 1^η Απριλίου 1989 έως 1^η Οκτωβρίου 1992 και το εφετείο είχε στη συνέχεια ακυρώσει την πρωτόδικη απόφαση. Όταν εκδόθηκε η απόφαση *Σμοκοβίτης και λοιποί*, η υπόθεση των προσφευγόντων εκκρεμούσε ενώπιον του Αρείου Πάγου. Το εν λόγω δικαστήριο αναίρεσε την απόφαση και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του εφετείου. Οι προσφεύγοντες ζήτησαν κατόπιν από το εφετείο να τους επιδικάσει ερευνητικές χορηγίες για ολόκληρη την περίοδο που προηγείτο της έναρξης ισχύος του νόμου του 1994 (ενώ δικαιώνοντας τους προσφεύγοντες, το δικαστήριο τους είχε επιδικάσει αποζημιώσεις) καθώς και ποσό 2.900 ευρώ για ηθική βλάβη, όπως εκείνη που επιδίκασε το Δικαστήριο στους προσφεύγοντες στην υπόθεση *Σμοκοβίτης*. Το εφετείο, και κατόπιν ο Άρειος Πάγος, απέρριψαν την αίτηση των προσφευγόντων ως προς τις νέες αυτές αξιώσεις, για τον λόγο ότι αυτές είχαν προβληθεί για πρώτη φορά κατά την κατ'έφεση διαδικασία ενώ το άρθρο 12 του κώδικα πολιτικής δικονομίας προβλέπει ότι μία αξίωση δεν μπορεί να υποβληθεί απευθείας σε ένα δευτεροβάθμιο δικαστήριο.

Το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, μία αξίωση δεν μπορεί να υποβληθεί για πρώτη φορά όταν η υπόθεση βρίσκεται στο στάδιο της έφεσης. Το άρθρο 12 του κώδικα πολιτικής δικονομίας είναι άλλωστε κατηγορηματικό ως προς τούτο. Το περιεχόμενο αυτής της διάταξης είναι σαφές και η εφαρμογή του από τα εθνικά δικαστήρια είναι πάγια, όπως εξάλλου υπογραμμίζει η Κυβέρνηση. Έπεται ότι οι προσφεύγοντες, οι οποίοι εκπροσωπούνταν από δικηγόρο, δεν μπορούν να υποστηρίξουν εύλογα ότι δε γνώριζαν αυτή τη διάταξη και τις συνέπειες που είχε η μη τήρησή της στο πλαίσιο μίας συγκεκριμένης διαδικασίας, ήτοι την απόρριψη μίας αγωγής ως απαράδεκτης.

Το Δικαστήριο συμφωνεί με την Κυβέρνηση ότι σκοπός αυτής της διάταξης είναι η διασφάλιση της νομικής ασφάλειας και η διαφύλαξη των δικονομικών δικαιωμάτων των διαδίκων και ιδίως η ισότητα των όπλων μεταξύ αυτών κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας εξασφαλίζοντας ότι έκαστος διάδικος έχει τη δυνατότητα να αντικρούσει τις απαιτήσεις της αντίδικης πλευράς σε όλους τους υφιστάμενους βαθμούς δικαιοδοσίας.

Ωστόσο, εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν αγωγή ενώπιον του πρωτοδικείου προκειμένου να διεκδικήσουν τις χορηγίες για την περίοδο από 1^η Οκτωβρίου 1992 έως 31 Αυγούστου 1994 εντός της προβλεπόμενης στο άρθρο 90 § 3 του νόμου 2362/1995 προθεσμίας, στο μέτρο που είχαν δικαιωθεί ενώπιον του πρωτοδικείου τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο του 1993 για την προηγούμενη περίοδο.

Σε ό,τι αφορά το ποσό των 2.900 ευρώ για ηθική βλάβη για την περίοδο από 1^η Απριλίου 1989 έως 1^η Οκτωβρίου 1992, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι τίποτα δεν εμπόδιζε τους προσφεύγοντες να αξιώσουν αυτή πριν από την εισαγωγή της υπόθεσης ενώπιον του εφετείου. Σημειώνει επικουρικά ότι το αίτημα αυτό είχε υπολογισθεί επί του επιδικασθέντος στη βάση του άρθρου 41 ποσού από το Δικαστήριο στην απόφαση *Σμοκοβίτης*

και λοιποί με σκοπό την επανόρθωση της οδύνης και της πικρίας που απέρρεαν από την παραβίαση της Σύμβασης σε εθνικό επίπεδο και που είχε διαπιστώσει σε αυτή την απόφαση, μία συνθήκη που έλειπε στην παρούσα υπόθεση.

Υπό το φως των ανωτέρω συλλογισμών, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο επιβληθείς περιορισμός στο δικαίωμα πρόσβασης των προσφευγόντων σε δικαστήριο δεν παραγνώρισε την εύλογη σχέση αναλογικότητας για την εξασφάλιση της νομικής ασφάλειας και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

Έπεται ότι η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

2. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η άρνηση των δικαστηρίων να τους επιδικάσουν την ερευνητική χορηγία για μία συγκεκριμένη περίοδο και ένα ποσό για ηθική βλάβη, προσέβαλε το δικαίωμά τους στο σεβασμό της περιουσίας τους. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 σύμφωνα με το οποίο:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, οι προσφεύγοντες δεν μπορούν να επικαλούνται κανένα «αγαθό» ούτε μία «θεμιτή προσδοκία» να αποκτήσουν την πραγματική απόλαυση ενός δικαιώματος ιδιοκτησίας. Αν και οι αξιώσεις των προσφευγόντων για την περίοδο από 1^η Απριλίου 1992 έως 31 Αυγούστου 1994 μοιάζουν να στηρίζονται σε υφιστάμενες νομοθετικές διατάξεις, σε συνδυασμό με την απόφαση *Σμοκοβίτης και λοιποί*, ωστόσο δεν τεκμηριώνονται με δικαστική απόφαση. Τα δικαστήρια δεν εξέτασαν αν υπήρχαν λόγοι που αιτιολογούσαν το να μην αναγνωρισθούν οι προσφεύγοντες δικαιούχοι των χορηγιών αυτών για την προαναφερόμενη περίοδο. Το ίδιο ισχύει για την ηθική βλάβη η οποία προϋποθέτει μία σε βάθος εξέταση, υπό το φως των κατάλληλων αποδείξεων, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί, πέραν της υλικής ζημίας, η ύπαρξη ηθικής βλάβης. Ακόμα κι αν υποτεθεί ότι οι προσφεύγοντες μπορούν να θεωρηθούν ως έχοντες ένα «αγαθό», δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 διότι τα εθνικά δικαστήρια απέρριψαν τις αγωγές, καθώς αυτές είχαν ασκηθεί χωρίς να τηρηθεί το εθνικό δίκαιο.

Οι προσφεύγοντες ανταπαντούν ότι είχαν μία θεμιτή προσδοκία η οποία είχε γεννηθεί πριν από την ψήφιση του άρθρου 2 § 2 του νόμου 2233/1994.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η «περιουσία» με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 μπορεί να είναι είτε «υφιστάμενη περιουσία» (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Van der Musselle κατά Βελγίου*, απόφαση της 23 Νοεμβρίου 1983, série A αριθ. 70, σελ. 23, § 48) είτε περιουσιακές αξίες, συμπεριλαμβανομένων των αξιώσεων, δυνάμει των οποίων ένας προσφεύγων μπορεί να υποστηρίξει ότι έχει τουλάχιστον «θεμιτή προσδοκία» να αποκτήσει την πραγματική απόλαυση ενός δικαιώματος ιδιοκτησίας (*Malhous κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας (déc.)*)

[GC], αριθ. 33071/96, CEDH 2000-XII, *Korecký κατά Σλοβακίας* [GC], αριθ. 44912/98, § 35, CEDH 2004-IX).

Το Δικαστήριο δε θεωρεί ότι οφείλει να επιλύσει εν προκειμένω το ζήτημα αν οι προσφεύγοντες διέθεταν ένα «αγαθό» με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 ή μία «θεμιτή προσδοκία» με την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου διότι καταλήγει, ούτως ή άλλως, στο απαράδεκτο της αιτίασης της ελκόμενης από αυτή τη διάταξη. Πράγματι, η διαπίστωση του Δικαστηρίου υπό το πρίσμα του άρθρου 6 § 1 είχε οπωσδήποτε αντίκτυπο στο πεδίο του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες έπρεπε να έχουν ασκήσει μία νέα αγωγή ενώπιον του πρωτοδικείου για να αξιώσουν τις χορηγίες τους από την 1^η Οκτωβρίου 1992 έως την 31^η Αυγούστου 1994. Καθώς επρόκειτο για αξιώσεις ίδιου τύπου με εκείνες για την περίοδο από 1^η Απριλίου 1989 έως 1^η Οκτωβρίου 1992, και για τις οποίες τα εθνικά δικαστήρια εν τέλει υιοθέτησαν τα συμπεράσματα της απόφασης του Δικαστηρίου στην προαναφερόμενη υπόθεση *Σμοκοβίτης*, τίποτε δεν αποκλείει τη σκέψη ότι τα δικαστήρια θα είχαν πράξει το ίδιο για τις μεταγενέστερες αξιώσεις.

Έπεται ότι αυτή η αιτίαση πρέπει ομοίως να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμη, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Γ.Δ. και λοιποί

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 11 Μαρτίου 2011

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος